

Učiteljski Tovariš.

Glasiilo avstrijskega jugoslovanskega učiteljstva.

Vsebina: Utrakvistične šole na Koroškem in njih zagovornik. — Novi disciplinarni zakon za štajersko učiteljstvo. — Na boj na divje Amonite! — Zdravljenje naših bolnih razmer. — Glavna skupščina „Saveza hrvatskih učiteljskih društev“. — Razmere srbskega učiteljstva. — Dopisi. — Književnost in umetnost. — Vestnik. — Listnica uredništva. — Oklic. — Uradni razpisi učiteljskih služeb. — Gospodarski program.

Utrakvistične šole na Koroškem in njih zagovornik.

Slovenski klerikalni poslanec Grafenauer je pred kratkim v deželnem zboru gosp. dež. šol. nadzorniku Palli očital manjvrednost utrakvističnih šol, zlasti pa, da se slovenski otroci ne nauče toliko nemščine, kolikor se je mora zahtevati glede učnega časa. To je istina! Seveda Palla kot glavni zaščitnik dvojezičnih šol ugovarja tem očitkom. To se menda tudi nekoliko strinja z njegovim propričanjem, ki si ga je po inšpekciyah — seveda na jako površen in varljiv način — pridobil. Še ni dolgo od tedaj, ko je g. Palla govoril v neki gostilnici te-le pomenljive besede: „Te šole (menil je utrakvistične!) so samo le glede nemščine imena vredne, v drugih predmetih se nič ne doseže.“ Gosp. Palla je s tem sam izrekel sodbo, da so utrakvistične šole „samo le“ ponemčevalnice in v vsakem drugem oziru — seveda tudi v vzgojnem oziru — za nič!

Pa tudi glede nemščine ni tako, kakor je g. Palla prepričan. On pozna samo le šolsko mladino, in sicer le bolj nadarjene otroke, ker se pri inšpekciyah le-ti največ vprašujejo. Če otrok odgovarja na nemška vprašanja, še ni poročstvo, da že dobro in dovolj zna nemški. Koliko se mladina v šoli nemščine nauči, bi pokazala statistika odrasle mladine v v čisto slovenskih občinah. Če dobro računimo, smemo trditi, da ena sama četrtnina šoli odrasle mladine umeva nemške časnike in knjige. Par nemških izrazov blebetati se kdorkoli kmalu nauči, a z razumom čitati ali kako pismo sestaviti je težja reč.

Lahko bi kdo ugovarjal: „Ali ni dovolj, ako se le četrtnina otrok nauči nemški pisati?“ Da, dosti bi bilo, če bi se drugim trem četrtinam otrok, ki tega ne doženo, tudi kaj dalo v življenje na pot. Pa ti so v resnici siromaki na duhu! Ne znajo ne nemški ne slovenski pisati; nekateri samo za potrebo slovenski čitati, kolikor so se naučili pri krščanskem nanku. Tako se „izobrazujejo“ koroški Slovenci! Slovenski se v šolah ne smejo učiti, ker bi tako zvedeli, da jim pristuje kot otrokom zvestega avstrijskega naroda več pravic, nego jih sedaj „uživajo“.

Nesramnost je za nemško inteligenco, da v XX. stoletju zlorablja šolsko vzgojo v svoje sebične politične namene. In taki ljudje si še prisvajajo ime „kulturonoscev“!

G. Palla ve za vse to; on ve, da se otroci ne uče slovenščine, svojega materinega jezika, in njemu je to po godi; on tudi dobro ve, da se veliko otrok ne nauči niti brati niti pisati, a on se za to tudi ne briga. Skratka: Šolska oblastva v nekdanjem slovenskem Korotanu prav po „očetovsko“ skrbe, da se Slovenci ne poučujejo v materinščini in da se sploh ta na vsak način zanemarja. — Seveda neizobraženo ljudstvo neodkritosrčnim nemčurjem in nemškutarjem rado gre na led in je prav ugodno za njih umazano politiko. Na tak nepošten način se drži dandanašnji nadarjeni narod koroško-slovenski v duševnem suženjstvu! Gosp. dež. šol. nadzornik pa naj premisli sledeča vprašanja: Ali ima ljudska šola le-ta smoter, da se nekaj otrok nauči tujega jezika (v tem slučaju nemškega)? Ali ni v obče za vsakega človeka — posebno za kmetovalca — bolj potrebno, da si pridobi pozitivnih znanstev in da razume vsaj eden književni jezik? Ali ni slab zgled razsodnim ljudem, če višja oblastva važni 1. § drž. šol. zakona tako zametujejo?

Novi disciplinarni zakon za štajersko učiteljstvo.

Rekli smo, da je ta zakon lepa pridobitev učiteljstva. In to je resnica, saj se z njim odpravi marsikateri nedostatek dosedanjega postopanja.

Največje važnosti je pač disciplinarni senat. Dosedaj je bil skoraj vedno tožnik in sodnik eden in isti — okrajni šolski svet, ki je bil že naprej uverjen o učiteljevi krivdi, sicer bi ga ne bil tožil. To se sedaj neha. Posebni senat bo pretresaval obtožbo in nje utemeljevanje, a tudi odgovor obtoženca in njega opravičevanje. Ne dovolj utemeljene obtožbe torej ne bodo mogle povzročiti obsodbe, kakor se je to baje dosedaj časih zgodilo. Veljalo bo le to, kar je disciplinarna preiskava resnično dognala in kar se je pravilno zapisalo, ne pa tudi to, kar si je dotični preiskovalec samo mislil ali pa tudi le želel.

V disciplinarnem senatu imamo tudi tovariša, ki se bo gotovo rad potezal za svoje kolege: a še veliko več vredno je, da se sme obtoženec dotične obravnave udeležiti in se tam zagovarjati. Količnega pomena je to, ve le tisti, ki je že

okusil „prijetnosti“ dosedanjih disciplinarnih obravnav. V par besedah se mu je povedalo, česar je obdolžen in isti hip se je moral zagovarjati. Če takrat ni našel primernih besed, je bil izgubljen, zakaj o tem, kaj se je pozneje godilo in kako se mu je odmerila kazen, ni zvedel nikdar ničesar.

Sedaj se mu morajo v pregled dati vsi spisi disciplinarne preiskave in obtoženeec ima osem dni časa za sestavo svojega odgovora. Tudi soditi se ga sme le o dejstvih, ki so se obtožencu resnično očitala. To so gotovo lepe pridobitve, ki bodo našo samozavest sigurno znatno okrepile. Četudi nas bodo ostro sodili, nas vsaj zahrbtno ne bodo mogli obsoditi.

Da se je vzel anonimnim obtožbam velik del njih dosedanje veljave, da se smejo otroci le v najnujnejših slučajih zasliševati kot priče, da se morajo tudi uradoma iskati in uvaževati obtožencu ugodne razbremenilne okolnosti, da je pri disciplinarnem postopanju sploh varovati ugled obtoženca in našega stanu itd., so tudi določbe, ki morajo ugajati vsakemu vestnemu učitelju.

Kratko, naš novi disciplinarni zakon daje vsemu disciplinarnemu postopanju tako natančno direktivo, on nam dovoljuje nad vsem postopanjem toliko kontrole in nam nudi toliko prilike v lastno obrambo, da lahko z veselim srcem vzkliknemo: Storili smo velik korak naprej! Dal Bog, da bi kmalu ščitil tudi tovariše sosednjih dežel vsaj tako dober disciplinarni zakon!

A navzlic vrlinam, ki smo jih spredaj omenili, nas ta zakon še vendar ne more in ne sme zadovoljiti. Ni še popolen, ne ustreza še modernim nazorom in ne daje nam še našemu stanu primernih pravic. Že na njegovi obliki se vidi, da je to prisiljen dar. Vse je tako čudno zvito in zavito, Nemeec bi rekel „geschraubt“, da se kar spozna, kako so se gotovi činitelji branili, preden so izpustili katero dosedanjih svojih pravic. Določba za določbo se jim je morala takorekoč iztrgati, vsaka ugodnejša beseda se je morala posebej priborjevati. Čast našim borilcem!

A že to dejstvo, torej oblika sama, nam naznanja, da zakon ne more biti popolen. In res ni. Že v § 1. se pogrša določba, da izvrševanje državljanskih pravic ne more biti predmet disciplinarnemu postopanju. S tem so se pridržale na našem stanu močne spon. Učitelj tudi v bodoče ne bo mogel brez strahu iti v politični boj za šolo in svoj stan, temveč se bo moral kolikortoliko ozirati na odločilno politično stranko. Hudo je to za nas, a tudi šola bo trpela, ker se bodo učitelji smeli le tam boriti za razvoj in svobodo šole, kjer so na krmilu svobodomiselnih stranke. V nasprotnem slučaju bi se pa smatral njega nastop kot odpor proti veljavnim predpisom in po njem je! Priča: Dunaj i. dr.

Nadalje je škoda, da si obtoženeec ne sme privedi zagovornika s seboj k disciplinarnemu senatu. Kako zamore vplivati dober zagovornik na sodnike, vidimo lahko pri porotnih sodnijah. Da pa obtožencu ni lahko gladko in mirno se zagovarjati, ve pač vsakdo. Vrhutega pa tudi nima menda nihče med nami tiste juridične naobrazbe in spretnosti, ki bi ga usposobila, takoj zase izkoristiti vsako količkaj ugodno besedo tožnikov in prič. Kaj pa šele nervozni ljudje, kakršnih je med nami več kot dovolj!

V zakonu se tudi nikjer ne omenja, da bi službeni prestopki recimo v pol letu ali v enem letu zastareli in bi se pozneje pri kaki priliki ne mogli upoštevati.

Manjka tudi določbe, da se pri rekurzu ne sme kazen poostriti. Koliko mirnejši bi pri taki določbi človek vložil ugovor. —

Da dobiva začasno od službe odstavljene (suspendirani) učitelj le del svoje plače, a še tega ne vsak, je krivično, ker je na ta način obsojen takorekoč že pred preiskavo. Določba pa, da dobi pridržani del plače le oni učitelj, ki se mu ni prisodila disciplinarna kazen, je za nas neznansko ostra, za one pa, ki so jo v tej obliki vrnili, jako ponižujoča. Ta pridržana plača naj bi menda pokrivala stroške, ki jih povzročajo disciplinarno postopanje. Bi li ne bilo lepše reči, da plača stroške obsojeni učitelj?

Tej določbi je deloma sorodna tudi ona, da mora učitelj, ki se mu je prisodila disciplinarna kazen, plačati tudi priče, ki so prišle zaradi njegove zahteve pred senat.

Vzemimo slučaj, da se očitajo učitelju kršenja njegovih dolžnosti, ki bi ga mogle spraviti ob službo. Takoj se začasno odstavi, preiskava teče in teče, a ni mu mogoče takoj navesti dovolj razbremenilnih okolnosti, ne more dobiti prič, ker so iste morebiti odpotovale itd. Črez pol leta je morebiti obravnava pred senatom, tja zahteva tudi učitelj svoje priče in končno se opere tako, da se mu odmeri samo ukor. Ovrigel je torej skoraj vse obtožbe, a navzlic temu mora izgubiti vso plačo ali vsaj del plače in mora plačati še priče. Po krivem je bil obdolžen, pol leta se je v velikem strahu boril za svoj in svojih obstanek, a končno se mu v nagrado za prebiti strah in trud še kazen tako hudo poostri. Kaj takega je mogoče menda le pri nas učiteljih!

Tudi določene kazni se nam ne zde povsem primerne. Premalo jih je in te so razmeroma strašno stroge. Ukor — premestitev — odpustitev s službenega mesta — odpustitev iz šolske službe. — Škoda, da se niso uvedle denarne kazni. Z istimi bi se kazen lahko stopnjevala, kakor se godi to pri kazenskem sodišču, ne da bi se tako kmalo šlo za eksistenco. No, pa morda se odslej ne bo kaznovala vsaka malenkost. —

Pregledali smo torej novi zakon, našli smo njegove vrline, kakor tudi glavne nedostatke njegove in videli smo, da zadnjih ni premalo. A vendar vztrajamo pri prvi svoji trditvi: „Storili smo korak naprej!“ Bolje je nekaj, nego nič. Minilo bo pač še dokaj časa, preden bodo spoznali odločilni činitelji, da je naš stan vreden istega spoštovanja in uvaževanja kot drugi inteligentni stanovi, da nismo mi slabejši ljudje kot so drugi in da bi mi tudi brez posebnih spon, iz lastnega nagiba čuvali in branili svoj stanovski ugled. Dal Bog, da bi vsaj v drugih kronovinah, kjer bodo v bližnji bodočnosti snovali slične zakone, opustili vsaj glavne nedostatke našega, držeč se gesla: Le značaji morejo vzgajati značaje; značaji pa vzklijejo in se razvijejo le v svobodi, torej mora biti učiteljstvo kolikor mogoče svobodno!

Na boj na divje Amonite!

III.

Gonja proti naprednemu učiteljstvu nima v klerikalnih listih in na klerikalnih shodih še vedno konca. „Slovenec“ in „Slovenski List“ ščujeta in zabavljata dannadan proti nam. Ker nam ne more klerikalno časopisje s stvarnimi do-